

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 45

BEOGRAD, 7. NOVEMBAR 1936.

GODINA VIII

Sadržaj:

Творница жесте и пјенице прије Максо Мајер д. д., Загреб
Смит & Меније, творница папира д. д., Загреб

ТВОРНИЦА ЖЕСТЕ И ПЈЕНИЦЕ ПРИЈЕ МАКСО МАЈЕР Д. Д., ЗАГРЕБ

Стање у нашој индустрији шпиритуса није више ни издалека онако повољно, као што је то био случај на пример у 1928, 1929 или 1930 години. Принудно мешање шпиритуса са бензином је укинуто. Оно је сада само факултативно, али се данас у ствари са мешавином мало ко служи. На том шпиритусу фабрике нису, додуше, ни раније много зарађивале, али је он омогућивао већу производњу и боље искоришћавање производног капацитета фабрика. Једнако дејство је имао и извоз шпиритуса, који је раније био знатан, а данас је готово сасвим престао, јер се у земљама—увозницама форсира властита производња. Државе које немају потребних сировина у земљи рађе увозе сировине него готове фабрикате. Најзад, на потрошњу шпиритуса у земљи утиче необично неповољно и велика трошарина.

Доста је неповољна и ситуација с квасцем, који је раније за поједине фабрике претстављао исто тако важан извор прихода као и сам шпиритус. О монополу малог броја фабрика у индустрији квасца нема више ни говора, јер се у току неколико последњих година основао већи број нових фабрика квасца. Осим тога и државне дажбине на квасац износе преко 50% од продајне цене. Томе треба додати да наша индустрија квасца има годишњи капацитет прозводње од око 1500 вагона. Међутим, годишња продаја квасца не достиже ни једну петину те количине.

Разуме се да прошле године с обзиром на те прилике, није могао да буде нарочито повољан ни пословни резултат Творнице жесте и пјенице прије Максо Мајер д. д. Предузеће не исказује, додуше, никакав губитак, али прошлогодњи добитак претставља по прилици само једну трећину добитка из 1929 или 1930 године. С друге стране треба имати у виду да се овде ради о предузећу које претставља далеко већу вредност него што се то из биланса види.

Актива	Рачун изравњања			
	1932	1933	1934	1935
		у хиљадама динара		
Машине	15.261	15.239	15.358	15.370
Земљиште	0.1	0.1	0.1	0.1
Фабр. зграде	4.886	4.886	4.886	4.886
Станбене зграде	376	376	376	376
Ивентар	201	196	196	193
Ивестиц. укупно	20.724	20.697	20.816	20.825
Благајна	195	150	98	140
Сировине и роба	2.626	1.607	2.834	3.607
Дужници	—	6.901	7.466	5.435
Ефекти	—	801	961	1.207
Дужници и ефекти	7.420	—	—	—
Пасива				
Главница	10.000	10.000	10.000	10.000

Резервни фонд	775	841	1.055	1.175
Посебна резерва	280	754	1.198	356
Фонд амортиз.	15.955	16.235	17.696	18.226
Повериоци	2.716	1.421	1.411	897
Добитак				
донос	578	497	413	165
тек. године	660	405	401	394
Збир биланса	30.965	30.157	32.175	31.214

Капитал с којим предузеће ради износи 31,2 милиона динара, од чега отпада само 897 хиљада на туђа средства. Иначе, повериоци су раније били знатно већи (на пример у 1928 години преко 12 милиона динара), али су у току последњих 6—7 година у знатном и константном опадању, делом због смањења залиха и због слабијег пословања, а делом због амортизације инвестиција.

Инвестиције износе 20,8 милиона динара и остале су већ читав низ година готово непромењене. Амортизација тих инвестиција износи већ 18,2 милиона. Према томе нето-вредност инвестиције по књигама једва прелази 2,5 милиона динара. Стварна вредност инвестиција мора да буде знатно већа. Земљиште, је на пример, билансирано само са 100 динара, иако му вредност иде у милионе. Иначе, властита средства не покривају само све инвестиције, већ такође и готово целокупни обртни капитал у ужем смислу.

Дужници су прошле године смањени за око 2 милиона, са 7,46 милиона крајем 1934 на 5,43 милиона динара у 1935. Насупрот томе, залиха сировина и робе је порасла са 2,83 милиона у 1934 на 3,6 милиона динара у 1935. Ово се такође може узети као доказ да с пласирањем робе иде данас много теже него раније.

Чисти добитак у 1935 години износи 394 хиљаде. То је нешто мање од 4% од главнице, али једва прелази 1% од укупних сопствених средстава. Као што се види, о неком нарочитом рентабилитету нема ни говора. Ако се мало пажљивије прегледа пасивна страна биланса, видеће се да је резултат пословања у 1935 у ствари далеко слабији од оног у 1934 години, иако је чисти добитак за прошлу годину само за неколико хиљада динара мањи него у 1934. Треба, наиме, имати у виду да је у 1935 „Амортизационом фонду“ додељено само 530 хиљада према 1,46 милиона у 1934. С друге стране је у 1935 и „посебна резерва“ смањена за преко 800 хиљада динара. Да се то није учинило и да је амортизационом фонду додељен исти износ као и ранијих година, предузеће би прошлу годину морало да заврши са знатним губитком. Овај је избегнут само благодаречи томе, што предузеће располаже с резервама створеним у ранијим повољнијим годинама.

Овакав резултат пословања код Творнице жесте и пјенице прије Максо Мајер д. д., која спада у ред наших финансијски најбоље фундираних предузећа, још једном јасно доказује потребу ревизије наше трошаринске политике, као и потребу споразумног утврђивања цена и продајних услова квасца.

СМИТ & МЕНИЈЕ, ТВОРНИЦА ПАПИРА Д. Д., ЗАГРЕБ

Фабрика Смит и Меније на Сушаку заузима нарочити положај у нашој индустрији хартије. Она израђује само финије и најфиније врсте хартије, као цигаретни папир и разне врсте тако зване свилене хартије, затим хартију за банкноте, монополску хартију, хартију за филтрирање и посушивање, карбон-папир итд. Како је то једино наше предузеће које производи најфиније врсте хартије, оно нас је много еманциповало од увоза из иностранства. Иначе, Смит и Меније раде увелико и за државне установе, нарочито за Монополску управу односно за режину дувана. Поједини специјални производи одлазе и на страна тржишта. Упоредо са побољшањем општих прилика постепено се сређују и прилике у нашој индустрији хартије. Код Сушачке творнице папира кулминација кризе била је у 1932 години, у којој је морала да изостане и уобичајена амортизација инвестиција. Ни после тога није се могло приступити исплати дивиденде, али је развитак предузећа био ипак знатно повољнији.

Сушачка творница папира је истовремено и велики произвођач електричне енергије. За њу је производња и продаја електричне струје постала толико значајна, нарочито после подизања нове калоричне централе у току 1933 године, да бисмо могли рећи да се у овоме друштву налазе два потпуно независна предузећа: фабрика хартије и електрична централа. Електрификација Сушака и горњег дела Хрватског приморја налази се у рукама предузећа „Електра“, чији мајоритет акција има Градска штедионица на Сушаку. Друштво „Електра“ добијало је раније потребну струју из Ријеке, дакле из иностранства, а само делимично из фабрике Смит & Меније. Разуме се да није било zgodно да се Сушак снабдева електричном струјом из иностранства. За „Електру д.д.“ подизање нове централе било би сувише скупо. Због тога је решено да се струја набавља од Фабрике папира, која је и иначе намеравала да за своје потребе подигне нову централу. Ово решење показало се као врло повољно, како за Фабрику папира, тако и за „Електру“ д.д. и њене претплатнике — потрошаче електричне струје.

У вези с подизањем нове калоричне централе последњих година су знатно порасле и инвестиције Фабрике папира. Међутим, велики део нових инвестиција се набавља не само за централу, већ такође у циљу рационализације и модернизовања саме фабрике папира. Иако фабрика постоји већ много деценија, ипак се она још увек израђује и проширује, нарочито за производњу оних врста које се код нас до сада нису израђивале. Наиме, фабрика настоји да задовољи читаву домаћу тражњу за најфинијим врстама хартије.

Главне билансне позиције за неколико последњих година дају нам врло интересантне податке о развиту предузећа, као и о његовом финансијском стању.

Рачун изравнања

Актива	1932.	1933.	1934.	1935.
	у хиљадама динара			
Фабрички уређај	40.096	41.463	41.463	45.357
Роба и материјал	12.191	7.248	12.084	10.273
Дужници	8.516	14.120	13.538	16.511
Ефекти и јамчевине	1.545	1.494	1.787	2.196
Благајна	109	130	111	150
Губитак	54	—	—	—
Пасива				
Главница	15.000	15.000	15.000	15.000
Резервни фонд	313	313	313	313
Фонд валоризације	1.750	1.750	1.750	1.750
Фонд амортизације	11.161	14.215	17.268	20.541

Повериоци	34.286	33.144	34.516	36.376
Добитак	—	33	136	507
Збир биланса	62.511	64.455	68.984	74.487

Збир биланса показује константан пораст. Прошле године овај износи 5 и по милиона динара. Тиме је збир биланса достигао 74,5 милиона, док је крајем 1928 године износио само 50 милиона динара. Ако се најпре задржимо на пасиви, видимо да су промене постојале само код две позиције: код поверилаца и код фонда амортизације. Прошле године повериоци су порасли за 1,8 милиона, на 36,37 милиона динара. 1928 године повериоци су били исказани са 28,39 милиона. То значи да су у току последњих 7 година порасли тачно за 8 милиона динара. Фонд амортизације крајем 1928 био је исказан са 4,5 милиона динара, а крајем 1935 достигао је износ од 20,5 милиона. Према томе повећање у току последњих 7 година износи 16 милиона динара. Изузевши у 1932 години, амортизација је редовно вршена. Прошле године додељено је фонду амортизације око 3,3 милиона динара.

Крајем 1935 инвестиције износе 45,35 милиона. Ако одбијемо фонд амортизације, види се да нето вредност инвестиција износи 24,8 милиона. Седам година пре тога, крајем 1928, нето вредност инвестиција је била 25,8 милиона, односно за 1 милион динара више него крајем 1935. Међутим, у међувремену набављене су нове инвестиције за 15 милиона, од чега за око 4 милиона у току 1935 године. Ови подаци нам показују да је предузећу пошло за руком да отписује инвестиције у мери у којој се оне обнављају. Иако су нове инвестиције биле знатне, ипак их је амортизација кроз све ове године потпуно покривала. На тај начин је данашња билансна вредност фабрике равна оној од пре 6—7 година, иако је она у међувремену потпуно модернизована и рационализирана. Иначе, и фабричке непокретности (земљишта и зграде) претстављају данас сигурно већу вредност него што је то био случај пре неколико година. Треба, наиме, имати у виду да се оне налазе у центру Сушака, тако да о неком смањењу њихове вредности не може бити ни говора.

Залихе робе и материјала износе крајем 1935 године 10,27 милиона према 12,08 милиона крајем претходне године. Из тога би се могло закључити да је прошле године и пласман робе био нешто лакши. Међутим, паралелно са смањењем залиха дошло је и до пораста дужника, са 13,5 милиона у 1934 на 16,5 милиона у 1935 години. Пораст дужника постаће нам сасвим разумљив, ако узмемо у обзир да фабрика ради увелико и за државне установе, тако да неки пут мора и нешто дуже чекати на уплату својих потраживања. Разуме се да то није најповољније, јер су ова потраживања редовно бескалатна. Иначе, предност им је у томе, што не садрже дубиоза.

Ефекти и јамчевине такође показују извесан пораст.

Од 1925 до 1934 предузеће није делило дивиденду, јер су биланси кроз све те године закључивани или с губитком или с незнатним добитком.

Прошле године износила је чиста добит 370 хиљада динара, а с преносом из 1934 године 507 хиљада. Ако се узме у обзир да је главница 15 милиона, а укупни капитал с којим предузеће ради — 75 милиона, исказана добит није нарочита. Међутим, у односу на неколико претходних година, напредак је ипак знатан и не смемо га потцењивати, тим мање што би предузеће могло да плати и одговарајућу дивиденду, да није форсирало с амортизацијом инвестиција.

У управи су г.г.: Миливој Црнадак, Карло пл. Меније, д-р Бранко Пливерић, д-р Александар Горуп, Феликс пл. Меније, Зјатко Пуклер, Срећко Сукалић и Оскар Хартлиб.

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Додатак „Народном Благостању“

БРОЈ 46

БЕОГРАД, 14. НОВЕМБАР 1936.

ГОДИНА VIII

Садржај:

Југословенско индустријско и трговачко д. д., Загреб

Општа привредна банка, д. д., Петровград

ЈУГОСЛОВЕНСКО ИНДУСТРИЈСКО И ТРГОВАЧКО Д. Д., ЗАГРЕБ

Иако се већ из биланса Југословенског индустријског и трговачког д. д. за 1934 могло јасно приметити да је код овог предузећа дошло до потпуног преокрета на боље, ипак смо били пријатно изненађени, када смо прочитали завршне рачуне за 1935 годину. Наиме, прошле године биланс овог предузећа, које више и није ново, по први пут од оснивања је закључен са добитком. Иначе, Југословенско индустријско и трговачко д. д., Загреб, основано је још 1928 године, од стране „Титанит“ д. д. за кемијску индустрију односно од привредника који се налазе и у овом необично напредном друштву.

Приликом оснивања предузеће је преузело две фабрике: у Карловцу фабрику металне робе, и у Загребу фабрику дугмета и сродних артикала. У његовом саставу био је раније и један каменолом, чија је вредност у билансу за 1931 годину била исказана са преко 3,6 милиона динара. Каменолом је доцније издвојен, а обе фабрике су знатно проширене и модернизоване, тако да се с правом очекивало да ће предузеће без нарочитих тешкоћа моћи да одолева како конкуренцији у земљи тако и оној из иностранства. Међутим, та се нада није остварила, делом због смањења потрошње готово свих артикала у вези с општом привредном депресијом, а делом због тога што продукти металургијске индустрије код нас не уживају још довољне царинске заштите.

С обзиром на то пословање се стално завршавало с већим или мањим губитком. Тако је у току прве три пословне године — 1929, 1930 и 1931 — предузеће имало укупан губитак од 1 милион 248 хиљада, односно изгубљена је готово цела главница која је износила 1 милион 250 хиљада динара. 1932 године извршена је далекосежна санација, која пружа леп доказ о снази предузећа и снази групе којој оно припада. Ради елиминисања поменутог губитка отписана је цела главница од 1,25 милиона, па се приступило упису нове главнице, и то одмах од 5 милиона динара. С том главницом ступило је Југословенско индустријско и трговачко д. д. у ред наших већих индустријских предузећа. Међутим, ни после отписа целе раније главнице и формирања нове у далеко већем износу стање се није одмах поправило, јер су делом привредна депресија, а делом демпинг стране робе спречавали предузеће да успешно ради. Тако је 1932 година завршена опет с губитком од 271 хиљаде динара, а 1933 год. са губитком од 240 хиљада. Дакле, у току ове две године изгубљено је 511 хиљада динара односно 1/10 нове главнице.

Управа предузећа није ипак изгубила храброст, већ је приступила ригорозној редукцији свих трошкова и усавршавању производње, тако да су и изгледи за развитак предузећа постајали све повољнији. Благодареди томе ми се све више еманципујемо од стране робе. Тако се на пример знатан део модних артикала, за које ми-

слимо да се набављају у Паризу, Габлонцу или иначе негде у иностранству, у ствари сада израђује у фабрикама Југословенског индустријског и трговачког д. д. С друге стране је с постепеним сређивањем општих економских прилика почела расти и потрошња ових артикала, тако да је у 1934 и 1935 и пословни резултат код Југославенског индустријског и трговачког д. д. много повољнији.

Као што нам показују следећи подаци, предузећу је пошло за руком да из добитка за 1934 и 1935 годину потпуно покрије губитке настале у току претходне две године. По одбитку преноса губитка из ранијих година, за 1935 је, поред тога, исказан и чисти добитак — салдо од 111 хиљада динара. Додуше, то није још довољно за исплату одговарајуће дивиденде, али изгледа да се ни на то неће више морати дуго да чека. Треба наиме имати у виду да је већ чисти добитак у 1934, не узимајући у обзир пренос губитка из ранијих година, износио 282 хиљаде, а у 1935 години 340 хиљада динара. То износи годишње око 6% од главнице.

Рачун изравњања

Актива	1932	1933	1934	1935
			у хиљадама динара	
Фабричке зграде	1.199	1.163	1.129	1.464
Машине	1.447	1.432	1.342	1.390
Трансмисије	—	—	31	32
Уређаји и направе	—	—	70	79
Инвентар	281	321	330	310
Алат	—	—	209	273
Аутомобил	—	—	—	32
Складиште	4.290	4.023	3.354	2.401
Дужници	595	1.259	1.149	3.437
Менице	—	—	—	57
Ефекти	—	—	13	13
Благајна	79	194	98	54
Губитак - салдо	271	511	229	—
Пасива				
Главница	5.000	5.000	5.000	5.000
Амортизациони фонд	—	—	—	750
Повериоци	3.269	4.138	2.954	3.641
Прелазне позиц.	—	—	—	40
Чисти добитак	—	—	—	111
Збир биланса	8.269	9.138	7.954	9.542

Капитал с којим предузеће ради износи 9,54 милиона према 7,95 милиона у 1934. Од тога отпада на повериоце 3,64 милиона, а остало су сопствена средства. У односу на претходну годину повериоци су у 1935 порасли за око 700 хиљада динара. Сопствена средства су такође порасла. Главница је, додуше, остала непромењена са 5 милиона, али је прошле године образован амортизациони фонд, коме је одмах додељено 750 хиљада динара. Иначе, пре тога амортизација инвестиција је вршена само у најскромнијем обиму, и то не преко амортизационог фонда

у пасиви, већ непосредно смањењем вредности односних инвестиција у активи.

Крајем 1935 све инвестиције претстављају вредност од 3,58 милиона, за око пола милиона више него крајем 1934. Прошле године нарочито због радова код фабрике у Загребу, вредност фабричких зграда је увећана за 335 хиљада, а вредност злата за 64 хиљаде. Набављене су и неке нове машине, а предузеће има сада и свој ауто. Као што се види, фабрике се и даље проширују и модернизују. Како су све инвестиције билансирани са 3,58 милиона, а сопствена средства, урачунавши и неподељени добитак, износе 5,86 милиона, очигледно је да је предузеће финансијски необично снажно, пошто сопственим средствима покрива и велики део прометног капитала. Уосталом, не треба заборавити да оно има и ванредно јако залеђе, па се може много лакше и повољније него многа друга предузећа пласирати у нашој металургијској индустрији.

У активи имамо још две значајне промене: пораст дужника и смањење складишта робе. До краја 1933 складиште робе кретало се константно око 4 милиона динара. У 1934 је опало на 3,35 милиона, а прошле године на 2,4 милиона. Насупрот томе дужници показују знатан пораст. У 1935 они су у односу на претходну годину утростручени и крајем 1935 године износе 3,43 милиона. Смањење залиха робе и пораст дужника је потпуно у складу с већим и повољнијим пословањем. Иначе, јаче кредитирање не мора да има за последицу и повећање дубиоза, јер су прилике већ толико срећене, да се данас опет готово тачно зна ко је способан за кредит, а ко није.

На крају треба напоменути да Југословенско индустријско трговачко д.д. има и генерално заступство познатих специјалних електротехничких производа фирме Роберт Бош, Штутгарт, као и заступство фирме Maschinenfabrick Augsburg und Nürnberg A. G. (M.A.N. дизел-мотори, теретни аутомобили и аутобуси) и Ценерел Моторс Континентал, Анверс, (аутомобили Кадилак, Буик, Опел и Блиц). У Загребу, Гундулићева 17, предузеће продаје све Бош-производе, Бош-акумулаторе и сваковрсни прибор за аутомобиле, а има и специјалну радионицу за поправке Бош-производа. И у овој грани пословања Југословенско индустријско трговачко д.д., ради с успехом.

ОПШТА ПРИВРЕДНА БАНКА Д. Д., ПЕТРОВГРАД

Иако има релативно малу главницу (1 милион динара), Општа привредна банка д.д. ипак долази у ред наших најважнијих новчаних завода Војводине. Благодарни поверењу које банка ужива код петровградског становништва и одличним банкарским везама у Загребу и Београду, послови су јој необично разгранати. Велико поверење клијентеле најбоље илуструје чињеница, да банка још увек управља улозима од преко 16 милиона, дакле износом који је за петнаест пута већи од главнице. Пре банкарске кризе улози су износили чак преко 30 милиона динара. Па ипак, Општа привредна банка је сјајно прошла кроз тешкоће с којима се последњих година морало да бори цело наше банкарство. То је последица необичне предострожности с којом је веома способна банчина управа увек обављала све своје послове. Благодарни тој предострожности у току 1931 и 1932 године враћено је улагачима готово без икаквих потешкоћа око 13 милиона динара. После тога су се и улагачи примирили. Иначе, банци није било потребно да тражи заштиту, јер се увек држала принципа потпуног мобилитета.

Биланси за три последње године и за 1930, која је била последња година пре избијања опште банкарске кризе, овако изгледају:

Активна	Рачун изравњања			
	1930	1933	1934	1935
	у хиљадама динара			
Благајна	988	643	484	400
Потраж. код банака	5.003	203	219	87
Валуте	162	17	33	7
Хартије од вредности	1.064	832	635	626
Менице	21.693	13.317	13.124	13.094
Дужници	3.567	4.527	4.568	4.428
Хипотекарни зајмови	806	800	799	798
Непокретности	31	31	31	31
Пасива				
Главница	1.000	1.000	1.000	1.000
Резервни фондови	971	1.106	1.121	1.121
Латентна резерва	—	—	—	337
Улози	30.251	16.980	16.578	16.135
Цедиране хипотеке	749	749	749	749
Разна пасива	143	459	424	82
Кауције и депозити	237	215	215	215
Чисти добитак	200	76	23	46
Збир биланса	33.552	20.586	20.110	19.687

Рачун губитка и добитка

Расходи	1930	1933	1934	1935
Камати	2.788	1.223	830	676
Плате и трошкови	409	449	384	331
Порези	97	56	54	59
Описи	83	172	—	—
Чисти добитак	200	76	23	46
Приходи				
Пренос добитка	1	1	1	23
Камате и провизије	3.488	1.975	1.290	925
Од непокретности	88	—	—	165
Збир прихода - расхода	3.577	1.976	1.291	1.113
Дивиденда	16%	6%	—	—

Као што је већ споменуто, улози су у 1931 и 1932 смањени за око 13 милиона, са 30,25 на 16,98 милиона. У вези с тим пао је збир биланса са 33,5 милиона у 1930 на 20,5 милиона крајем 1932 године. У 1933, 1934 и 1935 улози су даље смањени само за 855 хиљада динара, што значи да се вратило поверење које је било поколебано паником улагача у септембру 1931 и законом о заштити земљорадника донетим у априлу 1932 године. Остале промене у пасиви немају већег значаја. Треба само споменути да су банчини резервни фондови порасли и крајем 1935 они износе 1,45 милиона, односно 145% од главнице.

Интересантне су и промене у активи. Банкарска криза најјаче је утицала на есконт меница, који је у 1931 и 1932 пао за 8,35 милиона, а у следеће три године за даљих 220 хиљада динара. Готовина у благајни и код банака износила је у 1930 години 6 милиона, што доказује да је банчина управа већ у оно време била припремљена за сваку евентуалност. Крајем прошле године готовина износи око пола милиона динара, што је такође огроман износ. Највећи део хипотекарних зајмова, који износе 798 хиљада, даље је цедиран, а само је незнатан проценат меничних кредита и дужника замрзнут, тако да банци не прети уопште никаква опасност. Напротив, постоје сви услови за даљи снажни развитак овог угледног новчаног завода који је основан још 1902 године.

У рачуну губитка и добитка дошли су до изражаја прописи о максимирању каматних стопа. У 1935 приходи износе 1,09 милиона према 3,5 милиона у 1930. Паралелно су се кретали и издаци на камату, који су пали са 2,78 милиона у 1930 на 676 хиљада у 1935. Позиција плата и трошкова указује на ригорозну штедњу.

У управи су г.г.: Мајер Аурел, генерални директор, д-р Варади Имре, д-р Ердељанов Пера и д-р Нојман Јулије, а у надзорном г.г.: Грунчић Душан, д-р Картал Арпад и д-р Хајдушка Стеван.